

Slovenščina kot učni jezik pri pouku ekonomskih predmetov¹

Trgovski tehnični zavod merkantilne smeri z oddelkom za geometre Žige Zoisa je ena od štirih slovenskih višjih srednjih šol v Trstu. Ker gre za državno šolo, namenjeno slovenski narodni skupnosti, določata njeno delovanje po eni strani italijanska družba in šolska zakonodaja, po drugi strani pa življenjski utrip slovenske narodne skupnosti v Italiji.² Naša šola ima dva cilja:

1. vzgojnega, tj. dajati mlademu človeku pravo podobo o njem samem in mu pomagati do izoblikovanja samostojne in zdrave osebnosti;
2. izobraževalnega — potrebno strokovno usposobljenost in trdno znanje za poklic.

Cilja se medsebojno prepletata: če nam uspe mlade ljudi prav vzgojiti, jih bomo naredili odgovorne in zato tudi strokovno zahtevne do sebe in drugih. Odgovornost bo namreč terjala od njih, da se bodo vedno strokovno izpopolnjevali. Strokovnost, izurjenost ne prenese povprečnosti ali celo šarlatanstva.

Petletno dobo šolanja na našem zavodu delimo na prvo stopnjo (bienij), ko je še močno poudarjeno splošno izobraževanje, in drugo stopnjo (trienij), ko prevladuje poklicno naravnano izobraževanje.

Kako pa je pri pouku strogo strokovnih predmetov, kot so na primer trgovsko računstvo, trgovinstvo (trgovska in bančna tehnika), knjigovodstvo in računalništvo s slovenščino?

Dijaki bi se morali priučiti natančnega, jezikovno in strokovno (terminološko) pravilnega izražanja ob hkratnem usposabljanju za samostojno in logično mišljenje pri reševanju

problemskih nalog. Ovire na tej poti so: učna zmogljivost, miselna in telesna razvitost posameznih dijakov in ne nazadnje njihova družinska in šolska jezikovna vzgoja.

Za jezikovno vzgojo je pomemben način, kako kaj povemo, in ne samo, kaj povemo.

Naj navedem nekaj praktičnih jezikovnih problemov. Vzemimo besedno zvezo *pripisati obresti*. Strokovni pojem v njej so *obresti*, medtem ko glagol *pripisati* ni nič drugega kot glagol *pisati*, kateremu predpona spremeni pomen in ga je treba učencem razložiti zaradi njihovega pomanjkljivega besednega zaklada.

Vnovčiti prodajni izkupiček je podoben primer, ko moram najprej razložiti glagol *vnovčiti*, ki ga takoj razumejo, ko jim to pojasnim z *inkasirati*. Nato sledi razlaga strokovnega pojma *izkupiček*. Pri slednjem mnogokrat opažam še pomensko napako, ko domnevajo, da je izkupiček sinonim za *dobiček*.

Profesor bi moral v začetnem letniku strokovnega predmeta skrbeti, da bi dijaki

1. čim bolj oplemenitili svoje besedišče,
2. spoznali ustrezne strokovne pojme,
3. pravilno in z logičnim pristopom reševali postavljene probleme. In to naj bi storili v pičlih 2 tedenskih urah ...

Hkrati pa se profesor muči s sprotnim prevajanjem, ker v matični domovini ni dobil ustreznega učbenika oziroma učbenika s toliko praktičnimi vajami, kot jih ima italijanski učbenik. Zaveda se, da je tak način prevajanja slovenščini zelo nevaren. Že naglica, s katero taki prevodi nastajajo, ne obeta brezhlebnega slo-

¹ Prispevek s seminarja za slovenske šolnike na Tržaškem, jeseni 1993.

² Osnutek letnega učnega načrta za š. l. 1991/92.

venskega izražanja. Skoraj vedno se mudi, nekatere pojme pa je treba zaradi posebnih okoliščin prevesti dobesedno od danes na jutri. Iz navedenega sledi, da se takega besedila drži več ali manj posebnosti jezika, iz katerega je bilo prevedeno — v našem primeru italijanskega načina izražanja. A brez prevajanja ne bo šlo niti v prihodnje.

Na drugi stopnji šolanja, kjer je že samo usvajanje snovi izredno strokovno usmerjeno in zato dijaškem letom morda celo tuje (opazna je razlika med fantovskim — logičnim — načinom dojemanja in skoraj nično aplikacijo ter deklisnim — mnogokrat težavnim — dojetjem z vztrajno voljo premostitve začetnih težav), je profesorjeva naloga zelo zapletena in temelji na skrajno jasnem predstavljanju te težke snovi v strokovno natančnem jeziku. Za natančnost je potrebno najprimernejše strokovno izrazje, tu ni predvidena nobena »licentia poetica«.

Tudi na drugi stopnji šolanja bi moral profesor skrbeti za bogatitev besedišča (gospodarskim pojmom se pridružijo še pravni).

Navajam primer: pojem *kupec*, ki ga vsakdo razume, lahko zdaj postane *odjemalec*, *porabnik*, *uporabnik*, *uvoznik* ...

Primeri težav pri prevajanju: za *certificati di deposito* so bili do najnovejšega časa v splošni rabi ali *hrabna potrdila* ali *hranilna pisma* (izraz uporabljajo zamejski posojilni zavodi) so zdaj v Sloveniji *depozitni certifikati*; *obbligazioni con interessi indicizzati* ali tudi *obbligazioni indicizzate* so postale *obveznice z indeksirano obrestno mero*, *s spremenljivo obrestno mero*, *z variabilno obrestno mero* ali celo *obveznice z »napako«* (slednji izraz sem našla v slovenskem ekonomskem revijalnem tisku).

Z vpeljavo tržnega gospodarstva ima Slovenija *gospodarske družbe*, medtem ko ima Italija *trgovske družbe*. Italijansko družbo *societa in nome collettivo* smo prevedli kot *javno trgovinsko družbo*, v Sloveniji pa je zdaj za isto družbo predviden izraz *družba z neomejeno odgovornostjo*. Italijanska delniška družba ima *upravni odbor*, v Sloveniji je isti organ samo *uprava*.

Sodobno življenje prinaša kopice novih zadev in pojmov, ki terjajo nova imena, nove besede. Mnogokrat so to mednarodne tujke ali celo kratice, večji del v angleškem jeziku. Tak primer bi lahko bila nova bančna oziroma finančna zadeva *portfolio management*. V slovenščini bi to razložili takole: *celotno imetje vrednostnih papirjev lahko prepustimo v upravljanje bankam, zavarovalnicam ali investicijskim družbam, ki se ukvarjajo z upravljanjem premoženja. Ti potem odločajo o nakupu ali prodaji posameznih vrednostnih papirjev*. To je razlaga posla, vzeta iz knjižice borzni izrazi od A do Ž. Sama pa sem omenjeni pojem prevedla z izrazom *upravljanje premoženja v vrednotnicah*. Ali je pravilno ali ne, ne vem.

»Znanstveno-tehnična revolucija jezike zasipava z novimi izrazi in zvezami, za katere je treba najti ali ustvariti najprimernejši ustreznik za slovensko rabo. Zrelost ali razvitost knjižnih jezikov pogosto merijo po urejenosti terminologij in bogastvu specialnih terminoloških slovarjev — sploh niso redki primeri, ko drug (močnejši) jezik spodkoplje sosedovo samostojnost prav na terminološkem področju. Razraščanje strokovnega izrazja temelji tudi na čedalje opaznejši intelektualizaciji jezika; med novimi besedami je več kot polovica terminoloških.«³

In profesor? Da sem na tekočem, moram seči po slovenski (skromnejši, a zlasti po osamosvojitvi in uvedbi enake gospodarske ureditve dobri literaturi) in italijanski (količinsko izredno bogati) literaturi oziroma (manj) po literaturi v tujih jezikih. Prevajanje iz italijanščine v slovenščino je postalo moja vsakdanja tlaka. In če pomislim na vsa načela, ki bi jih moralo izkazovati moje ustno ali pisno izražanje, in sicer jasnost, razumljivost, natančnost, preglednost in logičnost — imam dostikrat občutek, da sem pojme kljub vsem tem premissam izrazila z neko mero zapletenosti ter da bo dijak pri branju besedila in njegovem usvajanju imel občutek, da rešuje uganke.

Stanje se je v preteklem šolskem letu nekoliko izboljšalo zaradi uvedbe notranjih skript oziroma zelo dobrega učbenika za gospodarsko poslovanje.

³ Franc Jakopin: O nalogah slovenske sociolingvistike; SAZU, Vprašanja znanosti, Stanje in razvoj družbenih znanosti na Slovenskem, Posvetovanje, Ljubljana 1985.

Sadovi? Kljub vsemu trudu in večnemu ponavljanju in prepričevanju o lepoti in blagoglasnosti slovenščine tudi v strokovnem svetu ima profesor vtis, da se bije kot don Kihot z mlino na veter. Znanje slovenščine, prikaz določene poglavja z ustreznim strokovnim besediščem ob bogastvu sopomenk ostaja, razen redkih primerov, sanja ali deveta dežela.

Izhod iz tega na prvi pogled nepopravljivega stanja ali zamujenega časa pri usvajanju strokovnega jezika vidim v laboratorijskem načinu poučevanja, kjer bi dijak lahko v suvereni materinščini razvijal vse podvrsti strokovnega jezika (pravno, finančno in gospodarsko), strokovnost v italijanščini in znanje tujih jezikov, ki jih njegov prihodnji poklic zahteva. Skupinsko delo ob jasno postavljenem cilju navdušuje in opogumlja celo skeptika ali boječneža, omogoča iskrenje misli, pretok idej za reševanje raznih načrtov.

Napredek pa ni mogoč v okviru sedanje šolske zakonodaje niti v iskanju analogij z italijanskimi šolami. Zato je usoda naše šole s slovenskim učnim jezikom, s suverenim jezikovnim znanjem materinščine na vseh področjih, odvisna od vizije celovite ureditve nadaljnega razvoja naše manjšine. Končujem s Kocbekom: »Ni nobene druge poti v prihodnost, kakor da se jezika, ki je nastal z nami vred kot resnica našega

počlovečenja, oprimemo posebno danes, ko se s planetarizmom vtihotapljamo v nas bližnje in davne skušnjave lahkotnega svetovljanstva.«

Viri in literatura:

Anton Stres, Oseba in družba, Mohorjeva družba, Celje 1991.

Janez Gradišnik, Za lepo domačo besedo. Založba Obzorja, Maribor 1985.

France Novak, Poslovni in uradovadni jezik, Delo — Gospodarski vestnik, Ljubljana 1980.

Boris Pahor, Ogroženost skupnosti (manjšin) na prelomu tisočletja; v: Na pragu tretjega tisočletja, (Znanstvena knjižnica), Mohorjeva družba, Celje 1990.

Vlado Struk, Slovensko šolstvo na pragu tretjega tisočletja; v: Na pragu tretjega tisočletja, Mohorjeva družba, Celje 1990.

Bojan Štih, Slovenski narod hic et nunc; v: Bomo preživeli? (Znanstvena knjižnica), Mohorjeva družba, Celje 1982.

Matjaž Kmecl, O preživetju jezika; v: Bomo preživeli? (Znanstvena knjižnica), Mohorjeva družba, Celje 1982.

Silva Valenčič-Resinovič
Trgovski zavod »Žiga Zois«, Trst